

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังสตรี ตามมาตรฐานของสหประชาชาติและของไทย

ในบทนี้ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นถึงมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติที่กำหนดไว้ไม่ว่ากฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (United Nation Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures 1990-The Tokyo Rules) กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ 1990 (Basic Principle for the Treatment of Prisoners 1990 ตลอดจนมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับด้านสิทธิมนุษยชน ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการกระทำทารุณ และการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Declaration on the Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1975) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการกระทำทารุณและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 1984 (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1984) และมาตรฐานเฉพาะต่อนักโทษหญิงไม่ว่าจะเป็น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW) ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules the Treatment of Women prisoners and non-custodial Measures for Women offenders-Bangkok Rules) และหลักการเรื่องจริยธรรมทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะแพทย์ในการคุ้มครองนักโทษ และผู้ถูกคุมขังให้พ้นจากการกระทำทารุณ และการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.1 มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ มาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานเฉพาะต่อนักโทษหญิง

3.1.1 มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ

3.1.1.1 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (United Nation Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures 1990-The Tokyo Rules)

ตามกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (United Nation Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures 1990-The Tokyo Rules) หลักการทั่วไป (General principles) มีเป้าหมายในหลายๆ ด้าน ซึ่งเป้าหมายหลัก (Fundamental aims) จะ ได้แก่

1) มาตรฐานขั้นต่ำ เป็นการกำหนดหลักการพื้นฐานที่จะส่งเสริมการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเสมือนเป็นการป้องกันขั้นต่ำสำหรับบุคคลที่ใช้วิธีเลี้ยงโทษจำคุก

2) มาตรฐานนี้มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแก้ไขผู้กระทำความผิด ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งสนับสนุนผู้กระทำความผิดให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม

3) การใช้มาตรการนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ รวมทั้งจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของระบบงานยุติธรรมทางอาญาของประเทศนั้นๆ

4) เมื่อมีการนำมาตรฐานนี้มาใช้ ชาติสมาชิกต้องพยายามให้เกิดความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้กระทำความผิด สิทธิของเหยื่อ และผลต่อสังคมในด้านความปลอดภัยของชุมชน และการป้องกันอาชญากรรม

5) ชาติสมาชิกต้องพัฒนามาตรการไม่ควบคุม ผู้กระทำความผิดภายในระบบกฎหมายของตนโดยให้มีทางเลือกอื่นๆ เพื่อลดการใช้โทษจำคุกและเป็นการใช้นโยบายงานยุติธรรมอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน กำเนียงถึงความยุติธรรมในสังคม และความจำเป็นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ส่วนขอบเขตของมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด (The scope of non-custodial measures) มีหลักทั่วไปว่า

1) ข้อกำหนดของมาตรฐานนี้ต้องประยุกต์ใช้กับบุคคลทุกคนที่ถูกฟ้องร้องอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีหรือการดำเนินการตามคำพิพากษาในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

ทางอาญา คำว่า “บุคคล” ในมาตรฐานนี้ หมายถึง ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหา ผู้ที่อยู่ระหว่างการฟ้องร้อง และผู้ที่ถูกพิพากษาแล้ว

2) การประยุกต์ใช้มาตรฐานนี้ ต้องกระทำโดยปราศจากการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นๆ สัญชาติ หรือพื้นฐานทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ชาติกำเนิด หรือสถานภาพอื่นๆ

3) เพื่อให้มีความสอดคล้องกับลักษณะและความรุนแรงของการกระทำผิด กับบุคลิกภาพและภูมิหลังของผู้กระทำผิด และการคุ้มครองป้องกันสังคม และเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น ระบบงานยุติธรรมทางอาญาควรกำหนดขอบเขตของมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดไว้กว้างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีจนถึงหลังการพิพากษา โดยควรที่จะพิจารณานำจำนวน และประเภทของมาตรการ ไม่ควบคุมตัวที่มีอยู่ เพื่อให้ศาลสามารถมีคำพิพากษาคดีได้อย่างสอดคล้อง

4) ต้องสนับสนุนการพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ภายใต้มาตรการ ไม่ควบคุม โดยมีการดูแลอย่างใกล้ชิด และมีการประเมินผลการนำไปใช้อย่างเป็นระบบ

5) ควรคำนึงถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน โดยหลีกเลี่ยงกระบวนการที่เป็นทางการ หรือการพิจารณาของศาลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ตามนัยแห่งการคุ้มครองทางกฎหมาย และหลักนิติธรรม

6) มาตรการ ไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดควร ใช้ให้สอดคล้องกับหลักการที่ให้มีการแทรกแซงน้อยที่สุด

7) การใช้มาตรการ ไม่ควบคุมตัวควรเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติที่จะไปสู่การลดการลงโทษ และลดการกระทำผิด แทนที่จะเป็นการขัดขวาง หรือเหนี่ยวรั้งความพยายามในการใช้แนวทางดังกล่าว

การคุ้มครองทางกฎหมาย (Legal Safeguards) ที่จำกัดกักความและวิธีการใช้มาตรการ ไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดต้องบัญญัติโดยกฎหมาย โดยการเลือกใช้มาตรการ ไม่ควบคุมตัวผู้กระทำผิดควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประเมินผู้กระทำผิดตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงลักษณะและความรุนแรงของการกระทำผิด รวมถึงบุคลิกภาพ ภูมิหลังของผู้กระทำผิด จุดประสงค์ของคำพิพากษาและสิทธิของเหยื่อ การตัดสินใจในการกำหนดมาตรการ ไม่ควบคุมตัวควรได้รับการตรวจสอบโดยศาลหรือเจ้าพนักงานที่มีอำนาจ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้กระทำผิด มีกลไกที่เหมาะสมสำหรับการเรียกร้อง และการชดเชยให้ความเสียหาย โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และข้อมูลส่วนบุคคลของผู้กระทำผิด ควรเก็บรักษาไว้เป็นความลับโดยเคร่งครัด และไม่เปิดเผยต่อบุคคลที่สาม การดำเนินการใดๆ เพื่อเข้าถึงข้อมูลเช่นว่านั้นจะกระทำได้โดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง

โดยตรง ซึ่งมีหน้าที่ต้องดำเนินการกับผู้กระทำผิดรายนั้นหรือ โดยบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ตามสมควร

ด้านข้อยกเว้น (Saving Clause) สิ่งที่ไม่ได้กล่าวไว้ในมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัวนี้ ต้องไม่ถูกแปลความไปในลักษณะที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการบริหารงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (The United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules) หลักการสำหรับคุ้มครองบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุก (The Body of Principles for All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment) หรือการปฏิบัติตามหลักเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอื่นๆ และมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ รวมถึงการแก้ไขผู้กระทำผิด และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

ด้านวิธีการของมาตรการไม่ควบคุม (Implementation of Non-custodial Measures)

1) การควบคุมและสอดส่อง (Supervision)

(1) เป้าหมายของการควบคุมและสอดส่อง คือ การลดการกระทำผิดซ้ำและช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดปรับตัวอยู่ในสังคมได้ โดยมีโอกาสทวนไปกระทำผิดได้น้อยที่สุด

(2) ถ้ามาตรการไม่ควบคุมตัวใช้วิธีการควบคุมและสอดส่อง การดำเนินการนั้นควรกระทำโดยผู้มีอำนาจหน้าที่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ

(3) ภายในขอบเขตของมาตรการไม่ควบคุม ประเภทของการควบคุมและสอดส่อง และการแก้ไขที่เหมาะสมที่สุด ควรกำหนดให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล โดยมุ่งที่จะช่วยเหลือผู้กระทำผิด การควบคุม และสอดส่อง และการแก้ไข ควรมีการทบทวนและปรับเปลี่ยนเป็นระยะๆ ตามความจำเป็น

(4) ผู้กระทำผิดควรได้รับความช่วยเหลือตามความจำเป็น ทางด้านจิตวิทยา สังคม และวัตถุและมีโอกาสที่จะได้สร้างสัมพันธภาพที่เข้มแข็งกับชุมชนและได้รับความช่วยเหลือให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อีกครั้ง

3.1.1.2 กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ 1990 (Basic Principle for the Treatment of Prisoners 1990)

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำนี้มีทั้งหมด 95 ข้อ โดยได้ให้ข้อสังเกตเบื้องต้น (Preliminary Observation) ว่าข้อกำหนดที่จะกล่าวต่อไปนี้มีได้มีความมุ่งหมายที่จะกำหนดรายละเอียดของรูปแบบเรือนจำ แต่เป็นเพียงความพยายามในการค้นหาฐานความคิดร่วมทั่วไปองค์ประกอบอันสำคัญ ระบบที่เหมาะสม หลักการ และแนวทางปฏิบัติที่สามารถยอมรับกันได้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและการบริหารจัดการเรือนจำ สรุปสาระสำคัญๆ

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 7¹ กำหนดให้เรือนจำทุกแห่งควรมีบันทึกข้อมูลรายละเอียดคนนักโทษแต่ละคน

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 8² กำหนดให้คำนึงถึงการแยกประเภทนักโทษตามเพศ อายุ ประวัติการกระทำผิด ความผิด เหตุผลในการต้องโทษ และความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งนักโทษชายและหญิงควรแยกเรือนจำกันด้วยเหตุผลเรื่องสรีระของหญิงนักโทษ

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษข้อ 9-16³ ได้กำหนดให้กรณีจำเป็นต้องจัดห้องพักรวม จะต้องมีการกักตุนนักโทษให้เหมาะสมที่จะพักรวมกัน และมีการตรวจตราตลอดกลางวัน เรือนจำควรถูกสุขลักษณะ ที่นอนสะอาดเป็นสัดส่วนเฉพาะตน มีไฟฟ้าสว่างเพียงพอสำหรับอ่านหนังสือหรือทำงาน น้ำและของใช้ในห้องน้ำจะต้องมีอย่างเพียงพอต่อความจำเป็นสะอาด ถูกสุขลักษณะ

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 20⁴ ได้กำหนดให้ต้องมีสะอาด มีคุณภาพ และเพียงพอ

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 21⁵ ได้กำหนดให้นักโทษควรมีโอกาสออกกำลังกายกลางแจ้งอย่างน้อย 1 ชั่วโมงต่อวัน และทางเรือนจำควรมีสถานที่และอุปกรณ์สำหรับฝึกฝนการเล่นกีฬาและสันทนาการด้วย

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ 22, 24 -25⁶ ได้กำหนดให้ทุกเรือนจำจะต้องมีเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์อย่างน้อย 1 คน ที่มีความรู้ด้านจิตบำบัด เจ้าหน้าที่นั้นจะต้องตรวจสอบสุขภาพนักโทษตั้งแต่แรกรับและหลังจากนั้นตามความจำเป็น มีการคัดแยกนักโทษติดเชื้อไปบำบัดรักษาเป็นการเฉพาะ และในแต่ละวันก็ควรมีการตรวจอาการนักโทษเจ็บป่วยรวมถึงนักโทษที่มีอาการควรเฝ้าดูแลเป็นพิเศษด้วย

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 23 ในเรือนจำหญิงควรจะต้องมีที่พักอาศัยเฉพาะสำหรับการดูแลผู้ต้องขังหญิง ทั้งในระยะก่อนคลอดและหลังคลอด การเตรียม

¹ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 7.

² Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 8.

³ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 9-16.

⁴ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 20.

⁵ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 21.

⁶ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 22, 24-25.

ดูแลดังกล่าว ควรกระทำในโรงพยาบาลนอกเรือนจำ แต่หากเด็กเกิดในเรือนจำห้ามมิให้ระบุสถานที่เกิดของเด็กในใบสูติบัตร

ในกรณีที่เด็กได้รับอนุญาตให้อยู่กับมารดาในเรือนจำจะต้องมีการกำหนดระเบียบปฏิบัติสำหรับสถานที่เลี้ยงดูเด็ก โดยเจ้าหน้าที่ที่มีคุณวุฒิ ซึ่งสามารถให้การดูแลเด็กในขณะที่มารดาซึ่งเป็นผู้ต้องขังไม่อาจให้การดูแลได้⁷

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 31⁸ ที่ได้กำหนดข้อห้ามโดยเด็ดขาดถึงการลงโทษทางวินัยต่อเนื้อตัวร่างกายอย่างรุนแรง การขังไว้ในห้องมืด การทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของนักโทษ

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 33⁹ ห้ามการใช้เครื่องพันธนาการ เช่น กุญแจมือ โซ่ ตรวน และสายรัดแขน เพื่อการลงโทษ หรือใช้โซ่ตรวนในการควบคุมตัวนักโทษ เว้นแต่จะใช้เพื่อ

1) ป้องกันการหลบหนีในระหว่างขนย้ายนักโทษ แล้วถอดออกเมื่อนักโทษไปปรากฏตัวที่ศาลหรือหน่วยงานอื่นของฝ่ายบริหาร

2) เหตุผลทางการแพทย์ตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่แพทย์

3) การควบคุมตัวนักโทษด้วยวิธีการอื่นใช้ไม่ได้ผล เพื่อป้องกันนักโทษทำร้ายตัวเอง หรือผู้อื่นหรือทำลายทรัพย์สิน โดยที่ผู้บังคับบัญชาเรือนจำมีดุลพินิจสั่งการ และปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ รวมถึงต้องรายงานข้อเท็จจริงต่อผู้บังคับบัญชาลำดับสูงสุดไปด้วย

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 65-66¹⁰ ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมให้นักโทษ เคารพต่อกฎหมายและสามารถช่วยเหลือตนเองได้เมื่อพ้นโทษ ด้วยการพัฒนาจิตสำนึกในการมีความรับผิดชอบและการเคารพนับถือตนเองให้เหมาะสมกับนักโทษรายบุคคล ซึ่งอาจผ่านช่องทางการอบรมทางศาสนา การให้การศึกษา การแนะแนว และฝึกอบรมด้านอาชีพ การทำกิจกรรมสังคม การพัฒนาบุคลิกภาพและการกีฬา

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 67¹¹ ได้กำหนดห้ามมิให้ลงโทษรุนแรง ขังในห้องมืด ขังเดี่ยว หรือลงโทษอื่นใดที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายหรือจิตใจของเยาวชนผู้กระทำความผิดด้วย

⁷ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 23.

⁸ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 31,

⁹ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 33,

¹⁰ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 65-66,

¹¹ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty 1990. Rule 67.

กรณีนี้ ได้มีคำพิพากษาศาลสูงสุด ของประเทศแอฟริกาใต้ คดีระหว่าง The State และ Williams กับพวก (1995) 2 LRC 103, 1995 (South Africa) ซึ่งจากข้อเท็จจริงที่กลุ่มเยาวชนชายหกคน ซึ่งถูกตัดสินให้ได้รับ “การขังเกลอย่างไม่รุนแรง” ด้วยการเขียนด้วยไม้เรียว มีประเด็นพิจารณาในศาลว่าการลงโทษเยาวชนเช่นนี้ สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแอฟริกาใต้หรือไม่ ศาลเห็นว่าการลงโทษอย่างมีเกียรติ รัฐต้องกระทำบนพื้นฐานมาตรฐานตามรัฐธรรมนูญ ศาลพิง “วางรากฐานสำนักสิทธิมนุษยชน” กฎระเบียบปฏิบัติที่ล้ำสมัยไม่สามารถนำมาใช้ได้อีกต่อไป และศาลยังเน้นย้ำถึงถ้อยความว่า “ไม่มีการพิสูจน์ใดๆ ว่าการเขียนตีเยาวชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงโทษได้ ไม่มีอะไรแสดงให้เห็นว่า ไม่มีการลงโทษด้วยวิธีอื่นที่เพียงพอกับวัตถุประสงค์ตามที่ได้ทำไป หรือได้แสดงให้เห็นว่า มีผลยับยั้งอย่างมีนัยสำคัญ ผลของมันจะออกไปในทางที่เลวร้ายและลดคุณค่าเสียมากกว่าการปรับปรุงนิสัย ทั้งยังเป็นวิธีการลงโทษที่ไม่จำเป็นอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีทางเลือกในการพิพากษาลงโทษอื่นๆ ที่ไม่ต้องใช้วิธีการเขียนตี การเขียนตีเยาวชนในช่วงเวลาใกล้กับปีเริ่มศักราชใหม่ของศตวรรษที่ 21 นี้ จึงเป็นการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม และข้ำยศักดิ์ศรีของมนุษย์” การใช้ความรุนแรงโดยหน่วยงานภาครัฐต่อเยาวชนที่กระทำผิดซึ่งได้ให้อำนาจตามกฎหมายนั้นเป็นการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมและข้ำยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹²

กฎหมายฐานชั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 71-75¹³ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การทำงานของนักโทษในเรือนจำ ว่าเป็นหน้าที่ของนักโทษทุกคนที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แต่ละชนิดของงานอาจแตกต่างกันไปตามความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจของแต่ละคน ซึ่งต้องเป็นงานที่ไม่หนักจนเกินไป ควรกระทำในระหว่างเวลาวันทำงานปกติและจำกัดจำนวนชั่วโมงทำงานไว้ในกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การทำงานของคนงานประเภททำงาน โดยไม่ได้รับค่าจ้าง เป็นการส่งเสริมให้นักโทษได้พัฒนาทักษะการประกอบสัมมาชีพต่อไป เมื่อพ้นโทษจึงต้องมีลักษณะงานที่คล้ายคลึงกับงานในสังคมนอกเรือนจำด้วย นอกจากนี้ อุตุสาหกรรมและกสิกรรมภายในบริเวณเรือนจำ พึงต้องอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของเรือนจำเป็นสำคัญ ไม่ใช่การประกอบธุรกิจของภาคเอกชน

กฎหมายฐานชั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 77-78¹⁴ ได้กำหนดให้ต้องมีการสนับสนุนการศึกษาต่อนักโทษผู้มีศักยภาพที่จะศึกษาต่อ รวมถึงการศึกษาศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนและนักโทษผู้ไม่รู้หนังสือ ซึ่งการศึกษานี้พึงจัดให้สอดคล้องและเชื่อมโยง

¹² ศูนย์สิทธิมนุษยชนมหาวิทยาลัยเอสเส็ก. (2546). *ต่อต้านการทรมาน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.essex.ac.uk/combatingtorturehandbook/thai/CombatingTorture_thai.pdf. [2559, กันยายน 27].

¹³ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 71-75.

¹⁴ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 77-78.

กับการศึกษาในระบบของประเทศให้ใกล้เคียงที่สุด ตลอดจนมีการจัดกิจกรรมเชิงสันตนาการ และเชิงวัฒนธรรมสำหรับเรือนจำทุกแห่งเพื่อส่งเสริมสุขภาพกายใจของนักโทษด้วย

กฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 79-81¹⁵ ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักโทษและครอบครัวของตน เพื่ออนาคตของนักโทษภายหลังการพ้นโทษ อันจะต้องกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ใหม่

3.1.2 มาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับด้านสิทธิมนุษยชน

3.1.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีการบัญญัติไว้ในข้อ 9 (1) กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง¹⁶ ใจความสำคัญ กล่าวคือ ในการควบคุมหรือคุมขังบุคคลใด จะกระทำโดยพลการไม่ได้

ข้อ 2 หลักการเพื่อคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1988 กำหนดให้การควบคุมหรือคุมขังบุคคลใดจะทำได้เพียงเท่าที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายและบุคคลผู้ที่กฎหมายระบุอำนาจหน้าที่ไว้เท่านั้น¹⁷

ข้อ 4, 11, 37 หลักการเพื่อคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1988¹⁸ ข้อ 9 (3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง¹⁹ ได้กำหนดให้เฉพาะองค์กรที่ออกคำสั่งควบคุมหรือคุมขังเท่านั้น (องค์กรศาล) ที่มีอำนาจในการออกคำสั่งในการควบคุมหรือคุมขังบุคคลใดในระหว่างการสอบสวนได้

ข้อ 36 (2) หลักการเพื่อคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1988²⁰

¹⁵ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955. Rule 79-81.

¹⁶ International Covenant on Civil and Political Rights. Article 9 (1).

¹⁷ Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment. Article 2.

¹⁸ Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment. Article 4, 11, 37.

¹⁹ International Covenant on Civil and Political Rights. Article 9 (3).

²⁰ Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment. Article 36 (2).

3.1.2.2 ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการกระทำทารุณและ
ปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
(Declaration on the Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and Other Cruel,
Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1975)

ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการกระทำทารุณและการปฏิบัติ
การลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ข้อ 1- 6¹ ที่กล่าวถึงการห้ามการลงโทษใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมาน
รุนแรงไม่ว่าต่อร่างกายหรือจิตใจ โดยเจตนาล่วงละเมิดหรือยุยงส่งเสริมของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อ
ลงโทษผู้กระทำความผิด หรือต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิด หรือข่มขู่ผู้นั้นหรือบุคคลอื่น แต่ไม่
ถึงถึงความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นเองประจำตัว หรือโดยปกติธรรมดาสำหรับการลงโทษ
กฎหมายที่เป็นไปตามกฎหมายฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ซึ่งแต่ละประเทศจะต้องมี
มาตรการที่เข้มแข็ง เพื่อป้องกันการลงโทษในทำนองเหล่านี้ โดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ถึงความตระหนักรู้ และวางแนวปฏิบัติในสถานที่คุมขังหรือจำคุก

ข้อ 8² ยังให้สิทธิร้องทุกข์และสิทธิได้รับการไต่สวนอย่างเป็นธรรม ซึ่งคำร้องทุกข์
ขอรับการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าว หรือแม้กระทั่งกรณีไม่มีผู้ใดทำคำร้องทุกข์อย่างเป็นทางการ
ก็เหตุผลอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำทารุณดังกล่าว องค์กรของรัฐที่รับผิดชอบจะต้องสอบสวน
เป็นธรรมในทันทีด้วย

ข้อ 11³ ยังกำหนดให้ผู้ถูกลงโทษโดยทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์ อันเกิดจากการกระทำหรือการยุยงส่งเสริมของเจ้าหน้าที่รัฐ ได้รับการเยียวยา
ที่เหมาะสม

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหานั้น สหประชาชาติได้กำหนดสิทธิต่างๆ ของนักโทษ
ไม่ถูกลงปฏิบัติด้วยวิธีการที่ทารุณ โหดร้าย หรือขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีหลักการ
สำคัญไว้หลายประการ เช่น สิทธิในการห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องหา (ในกรณีรวมถึง
คุ้มครองระหว่างการพิจารณา) ในลักษณะกระทำทารุณ ทารุณ โหดร้าย หรือขัดต่อศักดิ์ศรี

Declaration on The Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and other Cruel, Inhuman or
Degrading Treatment or Punishment 1975. Article 1-6.

Declaration on The Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and other Cruel, Inhuman or
Degrading Treatment or Punishment 1975. Article 8.

Declaration on The Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and other Cruel, Inhuman or
Degrading Treatment or Punishment 1975. Article 11.

3.1.2.2 ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการกระทำทารุณและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Declaration on the Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1975)

ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้พ้นจากการกระทำทารุณและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ข้อ 1- 6²¹ ที่กล่าวถึงการห้ามการลงโทษใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานอย่างยั่งไม่ว่าต่อร่างกายหรือจิตใจ โดยเจตนาล่วงละเมิดหรือยุยงส่งเสริมของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด หรือต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิด หรือข่มขู่ผู้นั้นหรือบุคคลอื่น แต่ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นเองประจำตัว หรือโดยปกติธรรมดาสำหรับการลงโทษ ตามกฎหมายที่เป็นไปตามกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ซึ่งแต่ละประเทศจะต้องมีมาตรการที่เข้มแข็ง เพื่อป้องกันการลงโทษในทำนองเหล่านี้ โดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีความตระหนักรู้ และวางแนวปฏิบัติในสถานที่คุมขังหรือจำคุก

ข้อ 8²² ยังให้สิทธิร้องทุกข์และสิทธิได้รับการไต่สวนอย่างเป็นธรรม ซึ่งคำร้องทุกข์ที่เกี่ยวกับการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าว หรือแม้กระทั่งกรณีไม่มีผู้ใดทำคำร้องทุกข์อย่างเป็นทางการ แต่มีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำทารุณดังกล่าว องค์กรของรัฐที่รับผิดชอบจะต้องสอบสวนอย่างเป็นธรรมในทันทีด้วย

ข้อ 11²³ ยังกำหนดให้ผู้ถูกลงโทษโดยทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเกิดจากการกระทำหรือการยุยงส่งเสริมของเจ้าหน้าที่รัฐ ได้รับการเยียวยาความเสียหาย

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหานั้น สหประชาชาติได้กำหนดสิทธิต่างๆ ของนักโทษที่จะไม่ถูกปฏิบัติด้วยวิธีการที่ทารุณ โหดร้าย หรือขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีหลักการที่สำคัญไว้หลายประการ เช่น สิทธิในการห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องหา (ในกรณีรวมถึงการคุมขังระหว่างการพิจารณา) ในลักษณะกระทำทารุณ ทารุณ โหดร้าย หรือขัดต่อศักดิ์ศรี

²¹ Declaration on The Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1975. Article 1-6.

²² Declaration on The Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1975. Article 8.

²³ Declaration on The Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1975. Article 11.

ความเป็นมนุษย์หรือไร้มนุษยธรรม การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือในคดีอาญาต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในคดีอาญาด้วยวิธีการอันทำให้ผู้ต้องหาได้รับความทุกข์ทรมาน การใช้วิธีการที่ทารุณ โหดร้ายหรือขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมไม่สามารถทำได้

อีกทั้งมาตรฐานของสหประชาชาติมีการบัญญัติไว้ใน ข้อ 7 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง²⁴ ใจความสำคัญ กล่าวคือ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในลักษณะกระทำทรมานทารุณ โหดร้ายหรือขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไร้มนุษยธรรม

3.1.2.3 อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการกระทำทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 1984 (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1984)

อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการกระทำทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 1984

ข้อ 4²⁵ ได้กำหนดให้แต่ละรัฐภาคีสมาชิกต้องรับประกันว่าการกระทำทรมานทั้งหลายจัดเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาของรัฐตน และให้ใช้บังคับกับกรณีการพยายามกระทำทรมาน รวมถึงการกระทำโดยบุคคลผู้สมรู้ร่วมคิด หรือมีส่วนร่วมในการกระทำทรมานนั้นด้วย โดยที่รัฐภาคีจะต้องทำให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่มีโทษ ระดับซึ่งเหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำเหล่านั้น

3.1.3 มาตรฐานเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อนักโทษหญิง

3.1.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW)

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW) วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญานี้ คือ การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบรวมทั้งการประกันว่าสตรีและนุรุษมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติและดูแลจากรัฐอย่างเสมอภาคกัน ได้แก่

1) กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่าเลือกปฏิบัติต่อสตรี (Discrimination Against Women) พันธกรณีของรัฐภาคี มาตรการที่รัฐภาคีต้องดำเนินการเพื่อการสนับสนุนความก้าวหน้าของสตรี มาตรการเร่งด่วนชั่วคราวเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างนุรุษและสตรีอย่างแท้จริง ซึ่งจะไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ การปรับรูปแบบทางสังคม

²⁴ International Covenant on Civil and Political Rights. Article 7.

²⁵ Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Article 4.

และวัฒนธรรมเพื่อให้เอื้อต่อการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และการปราบปรามการลักลอบค้า และแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรี

2) กล่าวถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในด้านการเมืองและการดำรงชีวิต (Public Life) ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง การสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ความเท่าเทียมกันในกฎหมายว่าด้วยสัญชาติและการศึกษา

3) กล่าวถึงการที่สตรีจะได้รับการดูแลทางเศรษฐกิจ โดยได้รับความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิและ โอกาสที่จะได้รับการจ้างงานและสิทธิด้านแรงงาน รวมถึงการป้องกันความรุนแรงต่อสตรีในสถานที่ทำงาน ความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ โดยเฉพาะสตรีมีครรภ์ และหลังคลอดบุตร การที่รัฐภาคีจะประกันความเป็นอิสระของสตรีด้านการเงินและความมั่นคงด้านสังคม และการให้ความสำคัญแก่สตรีในชนบท ทั้งในด้านแรงงานและความเป็นอยู่

4) กล่าวถึงความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีในด้านกฎหมาย โดยเฉพาะในด้านกฎหมายแพ่ง และกฎหมายครอบครัว ซึ่งเป็นการประกันความเท่าเทียมกันในชีวิตส่วนบุคคล

5) กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พันธกรณีในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการและการมีส่วนร่วมของทบวงชำนาญพิเศษที่เกี่ยวข้อง

6) กล่าวถึงการมิให้ตีความข้อบทของอนุสัญญาที่จะขัดต่อกฎหมายในที่ดำเนินการมากกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ การนำพันธกรณีไปปฏิบัติในระดับประเทศ การเปิดให้ลงนามและกระบวนการเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา การแก้ไขอนุสัญญา เงื่อนไขการมีผลบังคับใช้ของอนุสัญญา การตั้งข้อสงวน การขัดแย้งในการตีความระหว่างรัฐภาคี

3.1.3.2 ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules the Treatment of Women prisoners and non-custodial Measures for Women offenders-Bangkok Rules)

ตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules the Treatment of Women prisoners and non-custodial Measures for Women offenders-Bangkok Rules) มีหลักในเกณฑ์อยู่หลายประการ ผู้เขียนขอยกข้อกำหนดในประเด็นที่จะทำการเปรียบเทียบ ดังนี้

ข้อ 4 ผู้ต้องขังหญิงต้องถูกจัดสรรให้เข้าอยู่ในเรือนจำซึ่งใกล้กับบ้านหรือสถานที่บำบัด และแก้ไขฟื้นฟู โดยคำนึงถึงหน้าที่ในการดูแลที่ผู้ต้องขังหญิงต้องรับผิดชอบและความพึงพอใจ ของหญิงแต่ละคนและการมีอยู่ของ โครงการและการบริหารที่เหมาะสม²⁶

ข้อ 5 เรือนจำและห้องขังของผู้ต้องขังหญิงต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งของ ซึ่งตรงต่อความต้องการด้านสุขอนามัยของผู้หญิง โดยเฉพาะ โดยอย่างน้อยรวมถึงผ้าเช็ดตัวที่สะอาด และการจัดส่งน้ำดื่มอย่างสม่ำเสมอให้เพียงพอสำหรับการดูแลเด็กและหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หญิงซึ่งทำอาหารตั้งครerk ให้คนมบุตรหรือมีประจำเดือน²⁷

ข้อ 24 เครื่องพันธนาการต้องไม่ถูกใช้กับผู้หญิงในช่วงคลอดบุตร ทั้งขณะคลอด และทันทีภายหลังคลอด²⁸

ข้อ 45 ผู้มีอำนาจในเรือนจำต้องเสนอทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิง เช่น การเดินทางกลับภูมิลำเนา (Home Leave) เรือนจำที่มีความเข้มงวดน้อย (Open Prison) สถานที่พักฟื้นทางจิต (Half-Way House) และโครงการปฏิบัติการที่ใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community Based Programmes) อย่างเต็มความสามารถเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ เพื่อบรรเทาการเปลี่ยนผ่าน จากการอยู่เรือนจำสู่อิสรภาพและเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้คืนกลับมาในโอกาสแรก ที่กระทำได้²⁹

²⁶ Women prisoners shall be allocated, to the extent possible, to prisons close to their home or place of social rehabilitation, taking account of their caretaking responsibilities, as well as the individual womans preference and the availability of appropriate programmes and services. Rules 4. อ้างถึงใน ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์. ข้อกำหนดสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและ มาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง. หน้า 8.

²⁷ The accommodation of women prisoners shall have facilities and materials required to meet womens specific hygiene needs, including sanitary towels provided free of charge and a regular supply of water to be made available for the personal care of children and women, in particular women involved in cooking and those who are pregnant, breastfeeding or menstruating. Rules 5. อ้างถึงใน ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์. ข้อกำหนดสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุม ขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง. หน้า 6

²⁸ Instruments of restraint shall never be used on women during labour, during birth and immediately after birth. Rules 24. อ้างถึงใน ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์. ข้อกำหนดสหประชาชาติ ว่าด้วย การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง. หน้า 12.

²⁹ Prison authorities shall utilize options such as home leave, open prisons, halfway houses and community-based programmes and services to the maximum possible extent for women prisoners, to ease their transition from prison to liberty, to reduce stigma and to re-establish their contact with their families at the earliest

ข้อ 48³⁰ ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตรต้องได้รับคำแนะนำทางด้านสุขภาพ และโภชนาการภายใต้โครงการที่ถูกสร้างขึ้นและควบคุมโดยผู้ให้คำแนะนำทางด้านสุขภาพที่ได้รับการรับรอง ต้องจัดหาอาหารที่เพียงพอและในเวลาที่เหมาะสมโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายให้แก่หญิงตั้งครรภ์ ทารกเด็กและมารดาที่ให้นมบุตร

1) ต้องไม่ขัดขวางผู้ต้องขังหญิงจากการให้นมบุตร เว้นแต่มีเหตุผลทางด้านสุขภาพ โดยเฉพาะในการทำเช่นนั้น

2) โครงการดูแลต้องรวมถึงการดำเนินการตามความต้องการทางการแพทย์และโภชนาการสำหรับผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่งให้กำเนิดบุตร แต่บุตรมิได้อยู่ร่วมในเรือนจำด้วย

3.1.3.3 หลักการเรื่องจริยธรรมทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ในการคุ้มครองนักโทษและผู้ถูกคุมขังให้พ้นจากการกระทำทารุณและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักการฉบับนี้รับรองที่ประชุมสมัชชาทั่วไป โคมิตีที่ 37/194 เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1982

ข้อ 1 เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะแพทย์ที่ทำหน้าที่ตรวจรักษานักโทษและผู้ถูกคุมขังนั้นพึงดูแลรักษานุคคลดังกล่าว ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตและบำบัดรักษาโรคให้แก่

possible stage. Rules 45. อ้างถึงใน ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์ ข้อกำหนดสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง. หน้า 16.

³⁰ Rules 48.

1. Pregnant or breastfeeding women prisoners shall receive advice on their health and diet under a programme to be drawn up and monitored by qualified health practitioner. Adequate and timely food, a healthy environment and regular exercise opportunities shall be provided free of charge for pregnant women, babies, children and breastfeeding mothers.

2. Women prisoners shall not be discouraged from breastfeeding their children, unless there are specific health reasons to do so.

3. The medical and nutritional needs of women prisoners who have recently given birth, but whose babies are not with them in prison, shall be included in treatment programmes. อ้างถึงใน ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์. ข้อกำหนดสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง. หน้า 17.

บุคคลดังกล่าว ด้วยมาตรฐานและคุณภาพที่ได้อย่างเดียวกันกับการตรวจสุขภาพรักษาบุคคลอื่นๆ โดยทั่วไปที่ไม่ใช่ นักโทษและผู้ถูกคุมขังนั้น

ข้อ 2 กรณีที่เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ที่เข้าไปมีส่วนร่วมไม่ว่า โดยลงมือเองหรือโดยเฟิกเฉย สมรู้ร่วมคิด ยุยงส่งเสริมหรือพยายามกระทำการทรมานหรือการปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ให้ถือว่าเป็นการล่วงละเมิดต่อจริยธรรมทางการแพทย์อย่างร้ายแรงและให้ถือเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ในหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศด้วย

ข้อ 3 กรณีที่เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ใช้โอกาสในวิชาชีพเข้าไป มีความสัมพันธ์กับนักโทษหรือผู้ถูกคุมขัง โดยเป็นไปในลักษณะที่ไม่ใช่การชันสูตรหรือ การตรวจรักษาทางการแพทย์ หรือการส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักโทษหรือผู้ถูกคุมขัง แล้วให้ถือว่าเป็นการล่วงละเมิดต่อจริยธรรมทางการแพทย์

ข้อ 4 ในกรณีต่อไปนี้เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ได้ล่วงละเมิด ต่อจริยธรรมทางการแพทย์

1) กรณีที่เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ใช้ความรู้หรือทักษะทางการแพทย์ เข้าไปช่วยเหลือ ในการสอบปากคำนักโทษและผู้ถูกคุมขัง ในลักษณะที่เป็นการกดดันหรือ ส่งผลกระทบต่อสภาพ หรือสุขภาพกาย หรือสุขภาพจิตของผู้ถูกสอบปากคำนั้น โดยที่ไม่สอดคล้อง กับหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศ

2) กรณีที่เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ที่ได้รับรองในเอกสารหรือ มีส่วนร่วมในการรับรองเอกสารว่า นักโทษหรือผู้ถูกคุมขังคนใดมีสุขภาพแข็งแรงพอที่จะรับโทษ หรือปฏิบัติใดๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายหรือสุขภาพจิตของผู้นั้น โดยไม่สอดคล้อง กับหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศ หรือได้เข้าไปมีส่วนร่วมไม่ว่าทางใดในการลงโทษหรือกระทำการทรมาน โดยไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศ

ข้อ 5³¹ กรณีที่เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์เข้าไปมีส่วนร่วมในการ ถ่มถาวร หรือมัดตัวนักโทษหรือผู้ถูกคุมขังให้ถือเป็น การล่วงละเมิดต่อจริยธรรมทางการแพทย์ เว้นแต่ เป็นการกระทำตามหลักเกณฑ์ทางการแพทย์อื่นๆ โดยมีความจำเป็นเพื่อการดูแล รักษาสุขภาพกายหรือสุขภาพจิตหรือความปลอดภัยของนักโทษหรือผู้ถูกคุมขังนั่นเอง หรือ

³¹ Principles of Medical Ethics relevant to the Role of Health Personnel, particularly Physicians, in the Protection of Prisoners and Detainees against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading treatment or Punishment 1982.

ของนักโทษหรือผู้ถูกคุมขังคนอื่นๆ หรือของผู้ปกครองของนักโทษหรือผู้ถูกคุมขังนั้น และโดยทั้งนี้จะต้องไม่เป็นการก่อกวนต่อสุขภาพกายหรือสุขภาพจิตของนักโทษหรือผู้ถูกคุมขังนั้น

ข้อ 6 หลักเกณฑ์ดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นพึงได้รับการปฏิบัติโดยเคร่งครัด ไม่ว่าจะกรณีใดๆ แม้แต่ในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการเรื่องจริยธรรมทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ ในการคุ้มครองนักโทษและผู้ถูกคุมขังให้พ้นจากการกระทำทารุณ และการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีการกำหนดที่เด่นชัดใน ข้อ 5 ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ที่มีส่วนร่วมในการล่ามตรวจ หรือมัดตัวนักโทษหรือผู้ถูกคุมขัง โดยหลักเป็นการละเมิดจริยธรรมทางการแพทย์ ยกเว้นจะมีความจำเป็นตามหลักเกณฑ์ทางการแพทย์ เพื่อดูแลรักษาสุขภาพกายหรือจิต หรือความปลอดภัยของนักโทษหรือผู้ถูกคุมขังนั้นหรือคนอื่นๆ นั้นเอง

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังสตรีของกฎหมายไทย

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังสตรีตามกฎหมายไทยที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือแม้แต่ที่อยู่ในรูปพระราชบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2547 และที่สำคัญผู้เขียนทำการศึกษาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ซึ่ง ณ ปัจจุบันร่างฉบับนี้ผ่านที่ประชุม สนช. เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2559 แล้ว อีกด้วย

3.2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามหลักปฏิบัติมาตรฐานว่าด้วยวินัยและการลงโทษผู้ต้องขัง การลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขังที่ถือปฏิบัติอยู่ในระบบงานราชทัณฑ์ มีลักษณะแนวทางตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ประกอบกฎกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 โดยจะมีลักษณะการลงโทษตามความหนักเบาแห่งการกระทำผิดวินัยดังที่มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้กำหนดไว้ มาตรา 35 เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยต้องแท้แล้วลงโทษ

สถานหนึ่งสถานใดหรือหลายสถาน ดังต่อไปนี้ (4) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อ ไม่เกิน 3 เดือน เว้นไว้แต่กรณีที่ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

วิธีพิจารณาความอาญาบทบัญญัติในมาตรา 37 ได้บัญญัติขึ้นเพื่อให้ผู้บัญชาการเรือนจำ/ ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองทัณฑสถานใช้ดุลพินิจลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขังตามนัย มาตรา 35 แทนการดำเนินคดีทางอาญาได้เฉพาะแต่ในกรณีที่ต้องขังได้กระทำความผิดอาญา อันเป็น ความผิดลหุโทษขึ้นในเรือนจำ หรือเป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับเรือนจำดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ความผิดเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของเรือนจำหรือ ความผิดฐานพยายามจะหลบหนี แต่ทั้งนี้ข่มไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่จะเป็น โจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญา หรือคดีแพ่ง ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ นับว่าแนวทางปฏิบัติ ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักกฎหมายราชทัณฑ์และตามหลักกฎหมายมหาชนในฐานะที่รัฐมีอำนาจ เหนือราษฎร และหลักกฎหมายเอกชนอันเป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรที่จะ ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายระหว่างกันอย่างเท่าเทียม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246 เมื่อจำเลย สามี่ ภริยา ญาติของจำเลย พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือ เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจสั่งให้ทุเลาการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนจนกว่าเหตุอันควรทุเลา จะหมดไป ในกรณีต่อไปนี้

- 1) เมื่อจำเลยวิกลจริต
- 2) เมื่อเกรงว่าจำเลยจะถึงอันตรายแก่ชีวิตถ้าต้องจำคุก
- 3) ถ้าจำเลยมีครรภ์
- 4) ถ้าจำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงสามปี และจำเลยต้องเลี้ยงบุตรนั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246 บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญให้ศาล มีอำนาจสั่งให้ทุเลาการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนจนกว่าเหตุอันควรทุเลาจะหมดไปในกรณีที่จำเลย วิกลจริต กรณีที่เกรงว่าจำเลยจะถึงอันตรายแก่ชีวิตถ้าต้องจำคุก กรณีที่จำเลยมีครรภ์แต่เจ็ดเดือนขึ้นไป และกรณีที่จำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงเดือน ซึ่งช่วงเวลาทุเลาการบังคับดังกล่าว ศาลจะสั่งให้ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จัดให้บุคคลเหล่านี้อยู่ในความควบคุมในสถานที่อันควร

3.2.2 พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (National Human Rights Commission) เป็นองค์กร อิสระตามรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่พอสรุปได้ ดังนี้³²

³² พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542. มาตรา 15.

1) ส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

2) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคล หรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่น่าสงสัยว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

3) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

4) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

5) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

6) จัดทำรายงานประจำปี เพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ เสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเปิดเผยต่อสาธารณชน

7) ประเมินผลและจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อรัฐสภา

8) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาในกรณีที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

9) แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

10) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์รายละเอียดเกี่ยวกับการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการร้องเรียนด้วยวาจา การร้องเรียนด้วยวิธีอื่นใดที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเป็นการเฉพาะ แต่ให้คณะกรรมการออกระเบียบกำหนดขึ้นได้ หากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นสมควรให้มีการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนกรณีใด

การตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการต้องให้บุคคลหรือหน่วยงานที่ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องชี้แจงข้อเท็จจริงภายในระยะเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ คณะกรรมการต้องให้โอกาสผู้ร้องเรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องและ

ผู้ถูกกล่าวอ้าง ซึ่งแจ้งรายละเอียดและเสนอพยานหลักฐานตามควร เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่มีการกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน³³

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บัญญัติให้คณะกรรมการต้องให้โอกาสผู้ร้อง ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งแจ้งรายละเอียดและเพียงพอ ยังบัญญัติให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการมีหนังสือสอบถามหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการหรืองานใดๆ หรือส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือส่งผู้แทนมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำประกอบการพิจารณาได้ รวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ในการมีหนังสือเรียกบุคคล นิติบุคคล หรือหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนด³⁴

กระบวนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนจะให้ความสำคัญคู่กับการพิสูจน์ความจริงจากพยานหลักฐาน กระทั่งให้อำนาจคณะกรรมการดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีบทกำหนดโทษจำคุกในเกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้ไม่มาให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานที่ถูกเรียกหรือถูกสั่งให้ส่ง และมีบทกำหนดโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้ที่ทำการต่อผู้ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ ในการเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน

นอกจากแหล่งที่มาของพยานหลักฐานและสภาพบังคับให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานแล้ว กระบวนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนยังกำกับประกันสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ร้อง หรือผู้ถูกกล่าวหา และขณะเดียวกันเป็นการกำประกันความโปร่งใสในการตรวจสอบ กล่าวคือในการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน หากคู่กรณีต้องมาปรากฏต่อหน้าคณะกรรมการ คู่กรณีมีสิทธินำทนายความหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามาในกระบวนการพิจารณาตรวจสอบได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด³⁵

เมื่อมีการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนเสร็จก็จะมีการทำรายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ระบุว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ หากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน

³³ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542. มาตรา 25.

³⁴ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542. มาตรา 32.

³⁵ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542. มาตรา 26.

ในรายงานก็จะมีการเสนอมาตรการแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้บุคคลหรือหน่วยงานนำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขต่อไป

3.2.3 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีหลักว่าด้วยบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายไว้ และให้ความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันและชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จนปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ หรือชื่อเต็มๆ ว่า พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีผลบังคับใช้หลังจากที่มีการประกาศเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2558 ที่ผ่านมา โดยสาระสำคัญมุ่งประเด็นเพื่อย้ำเรื่องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งหมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใด อันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด³⁶ จึงทำให้ชัดเจนถึงความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง พระราชบัญญัตินี้ตราขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ให้ชัดเจนเพื่อป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

1) บทนิยาม การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

2) คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ กำหนดให้คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ กรรมการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ กรรมการ โดยตำแหน่ง จำนวน 10 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนองค์กรสตรีและองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศไม่น้อยกว่าห้าปี จำนวน 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์ ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านสังคมศาสตร์ หรือด้านจิตวิทยา จำนวน 3 คน และอธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ เลขานุการ และมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการในกรม จำนวนไม่เกิน 2 คน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

3) คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศและสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กำหนดให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คนและกรรมการอื่นอีกจำนวนไม่น้อยกว่า 8 คน

³⁶ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. มาตรา 3.

แต่ไม่เกิน 10 คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านนิติศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ และด้านจิตวิทยา อย่างน้อยด้านละ 1 คน และให้ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการในสำนักงานเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการกำหนดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

การตรวจสอบการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ กำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใด ในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศจะกระทำมิได้³⁷ กำหนดให้ในกรณีที่ผู้ใดเห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีข้อเป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศหรือไม่ ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้ร้องในอันที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจ³⁸

กำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ³⁹ กำหนดให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ มีอำนาจออกคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ด้วยวิธีใดที่เห็นเหมาะสม เพื่อระงับและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และให้การสงเคราะห์ผู้เสียหายตามความในหมวด 4⁴⁰ กำหนดเกี่ยวกับกรณีที่คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ วินิจฉัยว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินั้น⁴¹ กำหนดให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ อนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ มอบหมายมีอำนาจหน้าที่เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

³⁷ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. มาตรา 17.

³⁸ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. มาตรา 18.

³⁹ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. มาตรา 19.

⁴⁰ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. มาตรา 20.

⁴¹ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. มาตรา 21.

หรือมีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งสิ่งของหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง มาเพื่อประกอบการพิจารณา ทั้งนี้เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้⁴²

จึงอาจกล่าวได้ว่า ข้อดีของพระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีการกำหนดให้มีกฎหมายเฉพาะที่ชัดเจนเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศเป็นการส่งเสริมและการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติต่อทุกเพศอย่างให้เกิดเกียรติ ให้ความเคารพเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกัน ในสังคมเพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เพื่อกำหนดแนวทางในการให้ความช่วยเหลือ เยียวยาหรือลดความทุกข์แก่บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหาย จากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตลอดจนขจัดจัดการเลือกปฏิบัติและการกระทำ ความรุนแรงเพราะเหตุแห่งเพศเพื่อให้สอดคล้องและรองรับอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติ ต่อสตรีในทุกรูปแบบของสหประชาชาติที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ที่ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุทางเพศสามารถเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายได้

3.2.4 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2547

เนื่องจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มีบทบัญญัติทั่วไป มาตรา 1-5 และ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะ 1 เรือนจำมี 12 หมวด คือ

หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป มาตรา 6-7

หมวดที่ 2 การรับตัวผู้ต้องขัง มาตรา 8-10

หมวดที่ 3 การแยกและย้ายผู้ต้องขัง มาตรา 11-12

หมวดที่ 4 อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ มาตรา 13-21

หมวดที่ 5 การงาน มาตรา 22-26

หมวดที่ 6 การศึกษาและการอบรม มาตรา 27-28

หมวดที่ 7 อนามัยและสุขาภิบาล มาตรา 29-30

หมวดที่ 8 วินัย มาตรา 31-37

หมวดที่ 9 ทรัพย์สินของผู้ต้องขัง มาตรา 38-40

หมวดที่ 10 การปล่อยและการพักการลงโทษ มาตรา 41-43

หมวดที่ 11 การตรวจเรือนจำ มาตรา 44

หมวดที่ 12 ความผิดเกี่ยวกับเรือนจำ มาตรา 45-46

⁴² พระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. มาตรา 22.

ลักษณะ 2 ทักษะนิคม มาตรา 47-48

ลักษณะ 3 การรักษาพระราชบัญญัติ มาตรา 58

จากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ที่กล่าวว่าผู้เขียนจะชี้ให้เห็นการบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังที่เป็นสตรี โดยเฉพาะ ซึ่งได้แก่

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 29 ได้กำหนดให้ผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยหรือตั้งครภได้ได้รับการรักษาพยาบาลตามสมควร

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 30 กำหนดให้แพทย์ผู้ควบคุมการอนามัยของผู้ต้องขังมีหน้าที่ขึ้นรายงานความเห็นว่าผู้ต้องขังคนใดเจ็บป่วยและถ้าการรักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้น ให้เป็นดุลพินิจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ที่จะอนุญาตให้ผู้ต้องขังคนนั้นไปรักษาตัวในสถานที่อื่นนอกเรือนจำโดยมีเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 36 กำหนดให้นักโทษที่ถูกลงโทษทางวินัย เมื่อเจ็บป่วยพนักงานเจ้าหน้าที่อาจงดการลงโทษได้ หรือเพิกถอนการลงโทษได้ภายใต้การพิจารณาของผู้บัญชาการเรือนจำ โดยที่หลักเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้มีได้แยกไว้เป็นการเฉพาะกรณีพิเศษสำหรับผู้ต้องขังวิกลจริต

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 35 เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัยให้เข้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยด่องแท้แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใดหรือหลายสถานดังต่อไปนี้

(1) ภาคทัณฑ์

(2) งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา

(3) ลดชั้น

(4) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับญาติไม่เกิน 3 เดือนเว้นไว้แต่กรณี

ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(5) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนบางอย่าง

(6) ขังเดี่ยวไม่เกิน 3 เดือน

(7) ขังห้องมืดไม่มีเครื่องหลับนอนไม่เกิน 2 วันในสัปดาห์หนึ่ง โดยความเห็นชอบ

ของแพทย์

(8) เข็มยกราวหนึ่งไม่เกิน 20 ที่ในความควบคุมของแพทย์แต่ห้ามเขี่ยจนคร่าวต่อไป

เว้นแต่จะล่วงพ้นเวลา 30 วันจากวันที่เขี่ยจนคร่าวที่แล้วถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงห้ามเขี่ย

(9) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจากคุกตามมาตรา 32 (6) ในกรณีและเงื่อนไข

อย่างไรจะลงโทษดังระบุไว้ข้างต้นให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงสาระสำคัญของมาตรา 35 (1)-(9)

เป็นการบัญญัติถึงโทษที่จะใช้บังคับแก่ผู้ต้องขังซึ่งได้กระทำความผิดวินัยในเรือนจำและทัณฑสถาน นับตั้งแต่ภาคทัณฑ์จนถึงการตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก โดยเฉพาะวรรคท้าย ของมาตรานั้น ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษดังระบุไว้ข้างต้น ให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงทั้งนั้น โดยมีกฎกระทรวงตั้งแต่ข้อ 99-119 หมวด 5 ว่าด้วยการลงโทษ ฐานผิดวินัยกำหนดไว้เพื่อเป็นฐานรองรับโดยละเอียด

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎ กระทรวงมหาดไทย ข้อ 2 (ก) ข้อ 2 การคุมขังผู้ต้องขัง (ก) เรือนจำพิเศษหรือทัณฑสถาน ปกคิรับคุมขังผู้ต้องขังเฉพาะแต่ละประเภท เช่น หญิง คนวัยหนุ่ม เด็ก คนชรา หรือพิการทุพพลภาพ คนป่วย หรือผู้ต้องขังประเภทเดียวกับเรือนจำส่วนภูมิภาค ซึ่งในพื้นที่นั้นไม่มีเรือนจำส่วนภูมิภาค ตั้งอยู่

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎ กระทรวงมหาดไทย ข้อ 23 ทุกเรือนจำให้มีแพทย์ประจำการ โดยเฉพาะเรือนจำที่ไม่มีแพทย์ ประจำการให้แพทย์สังกัดบังคับบัญชากรมสาธารณสุขเป็นแพทย์เรือนจำ

แพทย์ตามวรรคก่อนมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติการเรือนจำในส่วนที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ ของแพทย์

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎ กระทรวงมหาดไทย ข้อ 25-29 ข้อ 25 เครื่องพันธนาการที่จะใช้แก่ผู้ต้องขังนั้น มี 4 ประเภท คือ

- (1) ตรวน
- (2) กุญแจมือ
- (3) กุญแจเท้า
- (4) โซ่ล่าม

ข้อ 26⁴³ ตรวนมี 3 ขนาดคือ

- (1) ขนาดที่ 1 วัดผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 10 มิลลิเมตร
- (2) ขนาดที่ 2 วัดผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 12 มิลลิเมตร
- (3) ขนาดที่ 3 วัดผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 17 มิลลิเมตร

โซ่ระหว่างวงแหวนของตรวนขนาดที่ 1 และขนาดที่ 3 ให้มีความยาวไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร และไม่เกิน 75 เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดผ่าศูนย์กลางเหล็กสำหรับขนาดที่ 1 ไม่เกิน 10 มิลลิเมตร และสำหรับขนาดที่ 3 ไม่เกิน 17 มิลลิเมตร ส่วนโซ่ระหว่างวงแหวนของตรวนขนาดที่ 2

⁴³ แก้ไขเพิ่มเติม โดยกฎกระทรวงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.

ให้มีความยาวไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร และไม่เกิน 70 เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดผ่านศูนย์กลางเหล็กไม่เกิน 4.75 มิลลิเมตร

ข้อ 27⁴⁴ อนุญาตให้เป็นไปตามแบบและขนาดซึ่งกรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ อนุญาตให้เป็นไปตามแบบที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ เว้นแต่ขนาดของโซ่ระหว่างอนุญาตทั้งสองข้างต้องมีความยาวไม่น้อยกว่า 38 เซนติเมตร และไม่เกิน 50 เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดผ่านศูนย์กลางเหล็กไม่เกิน 4.75 มิลลิเมตร โซ่ล่ามให้มีขนาดตามที่กำหนดไว้ สำหรับตรวนขนาดที่ 1 และขนาดที่ 3

ข้อ 28⁴⁵ การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังนั้นโดยปกติให้ใช้ตรวนขนาดที่ 1 หรือขนาดที่ 2 หรืออนุญาต เว้นแต่เห็นว่ามีเหตุจำเป็นหรือศาลได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้ต้องขังนั้นตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือเป็นผู้ต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ตรวนขนาดที่ 3 ก็ได้ เมื่อมีเหตุน่าเชื่อว่าผู้ต้องขังจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายผู้อื่นและเห็นว่าไม่มีทางอื่นที่จะป้องกันได้ดีกว่าให้ใช้กุญแจมือหรือโซ่ล่ามเพิ่มขึ้นนอกจากตรวนหรือกุญแจมือได้

ในกรณีที่ต้องนำตัวคนต้องขังหรือคนฝากไปนอกเรือนจำ ถ้าจะใช้เครื่องพันธนาการให้ใช้กุญแจมือ เว้นแต่คนต้องขังในคดีอุกฉกรรจ์จะใช้ตรวนหรือกุญแจมือก็ได้

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 34 เรือนจำใดมีผู้ต้องขังหญิงจำนวนตั้งแต่ 15 คนขึ้นไปโดยปกติต้องจัดให้มีหญิงเป็นเจ้าพนักงาน

ห้ามมิให้ผู้ต้องขังชายหรือเจ้าพนักงานชายเข้าไปในเขตควบคุมกักขังผู้ต้องขังหญิง เว้นแต่

(1) ในกรณีฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องเข้าไปประงับเหตุ

(2) เป็นเจ้าพนักงานตั้งแต่ชั้นยศตรีขึ้นไปและเข้าไปในเวลากลางวัน โดยมีผู้อื่น

อย่างน้อย 2 นาย ไปด้วยการเข้าไปนั้นต้องเนื่องด้วยหน้าที่ราชการ

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 36 การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้นถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจหากไม่มีเจ้าพนักงานหญิงก็ให้ผู้ต้องขังนั่นเอง แสดงสิ่งของที่ตนมีติดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจหากว่ายังเป็นที่ยังสงสัยว่าผู้ต้องขังจะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมดก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำการตรวจให้

⁴⁴ แก้ไขเพิ่มเติม โดยกฎกระทรวงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.

⁴⁵ แก้ไขเพิ่มเติม โดยกฎกระทรวงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 38 ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขังที่เข้าพนักงานเรือนจำได้รับตัวไว้ใหม่ในวันรับตัวนั้น ถ้าไม่อาจจะมาตรวจในวันนั้นได้ ก็ให้มาตรวจในวันอื่นโดยเร็ว

เมื่อแพทย์ตรวจพบว่า ผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บ จักต้องมีการรักษาพยาบาลหรือมีโรคติดต่อ ซึ่งจะลุกลามเป็นภัยแก่ผู้อื่นให้แพทย์ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติแก่แพทย์

เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะต้องพยายามปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังนั้น

หากแพทย์ตรวจพบว่า ผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บซึ่งจำเป็นต้องส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำ ให้แพทย์แจ้งต่อแพทย์และทำรายงานยื่นต่อผู้บังคับบัญชาการเรือนจำในรายงานนั้น ให้ชี้แจงอาการเจ็บป่วยที่ตรวจพบความเห็น ในเรื่องโรคหรือชนิดของการป่วยเจ็บและสถานรักษาพยาบาลนอกเรือนจำที่เห็นควรให้จัดส่งตัวไปรักษาพยาบาล

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 40 ภายใต้บังคับมาตรา 11 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ให้แบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภท ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องขังหญิง
- (2) ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก
- (3) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่กระทำอนาจาร
- (4) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย
- (5) ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ทรัพย์
- (6) ผู้ต้องขังซึ่งศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย
- (7) ผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกที่ได้ระบุนมาแล้ว

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 50-52

ข้อ 50 งานที่จัดให้นักโทษเด็ดขาดทำให้งานหนึ่งถึงข้อต่อไปนี้ คือ

- (1) กำหนดโทษ
- (2) ความแข็งแรงแห่งร่างกาย
- (3) สติปัญญา
- (4) อุตุนิสัยและฝีมือหรือความรู้ความชำนาญ
- (5) ผลในทางเศรษฐกิจ
- (6) ผลในทางอบรม

(7) สภาพการณ์แห่งเรือนจำ

ข้อ 51 นักโทษเค็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและการอบรมเป็นพิเศษ

ข้อ 52 ห้ามมิให้จ่ายนักโทษเค็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาต และถ้านักโทษเค็ดขาดนั้นเป็นหญิงหรือจะต้องจำคุกอีกต่อไปกว่า 10 ปี ต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดี

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 58 โดยกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 56 บรรดาผลประโยชน์กรรมและประโยชน์อันเกิดจากการทำงานของผู้ต้องขังตกเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลทั้งสิ้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้บัญญัติถึงหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในเรือนจำในประเทศไทยไว้ โดยถือว่าเป็นสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งผู้ต้องขังพึงได้รับการปฏิบัติในฐานะเป็นมนุษย์และเป็นพลเมืองของประเทศ กรมราชทัณฑ์ถือเป็นหน่วยภารกิจสำคัญ คือ การปฏิบัติต่อบุคคลผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล ในการควบคุมบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นไม่ให้หลบหนีและดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเหล่านั้นให้กลับตนเป็นพลเมืองดี เพื่อกลับเข้าสู่สังคมและดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นต่อไป ซึ่งบุคคลผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาและถูกกักขังในเรือนจำหรือทัณฑสถาน เรียกว่า “ผู้ต้องขัง” การบริหารงานของกรมราชทัณฑ์ พยายามที่จะจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง เพื่อให้การดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการดำเนินการแยกประเภทบุคคลผู้กระทำความผิดเหล่านั้น ซึ่งต้องเข้ามาอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังในเรือนจำ หรือทัณฑสถาน โดยอาศัยการศึกษาประวัติ ความประพฤติ สภาพแวดล้อม สถานะการศึกษาของผู้กระทำความผิดก่อน เพื่อจะได้จำแนกลักษณะของบุคคลและเก็บข้อมูลไว้ในการศึกษาพฤติกรรมและนิสัยหลังจากเข้ามาเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ หรือทัณฑสถาน ซึ่งการแยกประเภทบุคคลเหล่านี้ เรียกว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Prisoner Classification) ซึ่งผู้เขียนจะทำการเปรียบเทียบพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กับมาตรฐานสหประชาชาติในบทถัดไป

3.2.5 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 39 (1) กำหนดให้เจ้าพนักงานของสถานพินิจเด็กและเยาวชน ผู้กระทำความผิดไม่เกินสิบสองที ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง และหมิ่นเหม่ต่อการล่วงละเมิดมาตรฐาน และบรรทัดฐานของสหประชาชาติดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ถูกยกเลิก โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณา

คดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้กำหนดไว้ในมาตรา 84 วรรคสอง ให้เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดหรือเป็นจำเลยในความควบคุมดูแลของบุคคลหรือองค์ใดๆ พึงได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากมีการหาประโยชน์ การกระทำอันมิชอบ การทรมาน การลงโทษ การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้ารูปแบบอื่น หรือกระทำการใดๆ ที่ไม่ใช่เพื่อฟื้นฟูร่างกายหรือจิตใจ หรือเพื่อการกลับคืนสู่สังคม ประกอบกับขัดต่อประโยชน์อันสูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลจะมีอำนาจสั่งระงับ หรือเพิกถอนการกระทำที่ฝ่าฝืนดังกล่าว กับทั้งมีอำนาจกำหนดค่าเสียหาย หรือบรรเทาผลร้ายหรือมีคำสั่งให้จัดการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 42 กำหนดให้โทษทัณฑ์ที่จะลงแก่เด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีเพียงสองมาตรการเท่านั้น ได้แก่ การเข้าแผนฟื้นฟูพิเศษเพื่อปรับพฤติกรรม และการตัดสิทธิประโยชน์และความสะดวกที่สถานพินิจอำนวยความสะดวกให้บางประการ

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 35-36 ได้กำหนดให้จัดตั้งสถานพินิจไว้ในทุกจังหวัดของประเทศไทย ซึ่งสถานพินิจดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุของการกระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาล หรือเพื่อประกอบการพิจารณาของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง ควบคุมเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์กรอื่นในการสงเคราะห์ แก้ไข และบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อย ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์กรอื่นในการตรวจรักษาพยาบาลเด็กหรือเยาวชน ในระหว่างการสอบสวน การพิจารณาคดี หรือการควบคุมตัวในสถานพินิจ ดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการจัดการศึกษา การฝึกอบรม หรือการดูแลอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม รวมทั้งจัดให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจสภาพร่างกาย หรือสภาพจิตของคู่ความตามคำสั่งศาล ศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดโดยทั่วๆ ไป ตลอดจนจัดทำสถิติการกระทำความผิดดังกล่าวของเด็กและเยาวชน และเผยแพร่วิธีป้องกันหรือทำให้การกระทำความผิดนั้นลดน้อยลง เป็นอาทิ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 44 กำหนดให้สถานพินิจต้องแยกเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุมหญิงและชายให้มีที่อยู่ต่างหากจากกัน แยกตามอายุ พฤติการณ์ และความร้ายแรงของการกระทำความผิด ตลอดจนแยกตามลักษณะที่อาจเป็นภัยต่อเด็กหรือเยาวชนอื่นไว้ต่างหากด้วย

3.2.6 ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.

ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. เสนอโดย คณะรัฐมนตรี ชุดที่มี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2559 เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 โดยมีหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัตินี้ ดังนี้ หลักการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์ เหตุผล โดยที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน และมีบทบัญญัติบางประการไม่สอดคล้องกับนโยบายทางอาญาของประเทศ ประกอบกับมีกฎหมาย และกฎเกณฑ์ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่างๆ และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ส่งผลให้การดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สอดคล้องตามมาตรฐานสากล รวมทั้งยังไม่สามารถจัดการหรือบริหารโทษของผู้ต้องขังเฉพาะรายหรือเฉพาะคดีได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจในการดำเนินการ และไม่สามารถดำเนินการให้มีสถานที่ควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังประเภทอื่น นอกจากการคุมขังไว้ในเรือนจำ ซึ่งทำให้ระบบการพัฒนาพฤตินิสัย และการบริหารงานเรือนจำไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้สมควรกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทาง ในการบริหารงานราชทัณฑ์และปรับปรุงกฎหมายให้สามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัย ของผู้ต้องขัง กับทั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาอื่นในการบริหารจัดการกระบวนการของกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มีเนื้อหารวม จำนวน 72 มาตรา สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- 1) บทนิยาม ส่วนนี้มีการกำหนด นิยามต่างๆ ไว้มีรายละเอียด ดังนี้

“เรือนจำ” หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ควบคุม ขัง กักขัง หรือจำคุกผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีใดกำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษา วางอาณาเขตไว้โดยชัดเจนด้วย

“ผู้ต้องขัง” หมายความว่า รวมถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝาก

“นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลัง คำพิพากษาถึงที่สุด และให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

“คนต้องขัง” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายขัง

“คนฝาก” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น โดยไม่มีหมายอาญา

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการนโยบายการราชทัณฑ์

“เจ้าพนักงานเรือนจำ” หมายความว่า ผู้ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดและอธิบดีได้แต่งตั้ง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมราชทัณฑ์

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้⁴⁶

2) เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติ

(1) กำหนดให้พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับกับเรือนจำทหารตามกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร⁴⁷

(2) กำหนดให้กรมราชทัณฑ์อาจดำเนินการให้มีมาตรการบังคับโทษด้วยวิธีการอื่นนอกจากการควบคุม ขัง กักขัง หรือจำคุกไว้ในเรือนจำ แต่มาตรการดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา รวมตลอดถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง⁴⁸

(3) หมวด 1 คณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ ซึ่งในหมวดนี้จะมีการกล่าวเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย การกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ และกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ของคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ กำหนดให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปีกำหนดเงื่อนไขการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ในคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ กำหนดการประชุมและองค์ประชุมของคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์จะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์

⁴⁶ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 4.

⁴⁷ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 5.

⁴⁸ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 6.

มอบหมาย ก็ได้กำหนดให้ประธานกรรมการ กรรมการ และอนุกรรมการ ได้รับเบี้ยประชุม และประโยชน์ตอบแทนอื่น ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด และกำหนดให้กรมราชทัณฑ์ ปฏิบัติงานเลขานุการให้แก่คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ และประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา พุทธนิสสัยผู้ต้องขังและการดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังปล่อย⁴⁹

(4) หมวด 2 อำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานเรือนจำ

(4.1) กำหนดให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์มีอำนาจกำหนดอำนาจและหน้าที่ ของเจ้าพนักงานเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวข้องแก่การงานและความรับผิดชอบ ตลอดจนเงื่อนไขที่จะปฏิบัติ ตามอำนาจและหน้าที่นั้น และในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ ผู้บัญชาการเรือนจำ อาจแต่งตั้ง ให้ข้าราชการหรือบุคลากรจากส่วนราชการอื่นเป็นผู้ช่วยเหลือกรมราชทัณฑ์ ในการปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายเป็นครั้งคราวได้ โดยให้ผู้ได้รับการแต่งตั้ง มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานเรือนจำ⁵⁰

(4.2) กำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำจะใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังไม่ได้ เว้นแต่ กรณีจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการ ป้องกันตัว ผู้ต้องขังพยายามหลบหนี หรือใช้กำลังกายขัดขืน หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือระเบียบกรมราชทัณฑ์⁵¹ กำหนดห้ามใช้ เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่ในกรณีที่ผู้ต้องขัง เป็นบุคคลที่อาจทำอันตรายต่อชีวิตหรือ ร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น เป็นบุคคลวิกลจริตหรือ จิตไม่สมประกอบอันอาจเป็นอันตรายต่อผู้อื่น เป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม หรือเมื่อถูกคุมตัวไปนอกเรือนจำและเจ้าพนักงาน ผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ หรือเมื่ออธิบดีสั่งว่า เป็นการจำเป็นต้องใช้เครื่องพันธนาการ เนื่องจาก สภาพของเรือนจำ สภาพของท้องถิ่น หรือ เหตุจำเป็นอื่น⁵²

(4.3) กำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธอื่น นอกจากอาวุธปืน แก่ผู้ต้องขังได้ เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกัน อย่างอื่น นอกจากใช้อาวุธ หรือเมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือ ทำลายประตู รั้ว กำแพง หรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ภายในเรือนจำ หรือเมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขัง จะใช้กำลังทำร้าย เจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น⁵³

⁴⁹ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 8-16.

⁵⁰ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 17.

⁵¹ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 18.

⁵² ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 19.

⁵³ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 20.

(4.4) กำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำจะใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้เฉพาะแต่ในกรณีที่ผู้ต้องขังมีอาวุธและไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้วาง ผู้ต้องขังซึ่งกำลังหลบหนี ไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุด และไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ หรือในกรณีที่ผู้ต้องขัง ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว กำแพง หรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ภายในเรือนจำ หรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่นและไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุด⁵⁴

(4.5) กำหนดให้ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขัง ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำไม่สามารถย้ายผู้ต้องขังไปควบคุมไว้ ณ ที่อื่นได้ทันแห่งที่จะปล่อยผู้ต้องขังไปชั่วคราวก็ได้ และให้แจ้งผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปทราบว่าจะต้องกลับมาเรือนจำ หรือรายงานตนยังสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอภายใน 24 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่ได้รับการปล่อยไป⁵⁵

(4.6) กำหนดให้ภายในเวลา 48 ชั่วโมงนับตั้งแต่ทราบเหตุผู้ต้องขังหลบหนี เพื่อประโยชน์ในการจัดการจับกุมผู้ต้องขังหลบหนี ให้เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจในการเข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้นหรือจับกุมผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการหลบหนี เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลดังกล่าวหลบซ่อนอยู่ และมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากเน้นเข้าไป หรือรองกว่าจะได้หมายค้น จากศาลมาได้ ผู้ต้องขังนั้นจะหลบหนีไป หากเจ้าของหรือผู้รักษาสถานที่นั้นไม่ยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป ในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นทำนองเดียวกันนั้นก็ ได้ หรือค้นยานพาหนะที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการหลบหนีได้เข้าไปหลบซ่อนอยู่ และหากปล่อยให้นั้นเข้าไป จะไม่สามารถตามหาพาหนะหรือผู้ต้องขังดังกล่าวได้⁵⁶

(4.7) กำหนดให้การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเรือนจำในการตรวจค้นในเคหสถาน หรือสถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะ นอกจากเจ้าพนักงานเรือนจำต้องดำเนินการเกี่ยวกับวิธีการค้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ให้เจ้าพนักงานเรือนจำดำเนินการ โดยการแสดงความบริสุทธิ์ ก่อนการเข้าค้นและต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ บันทึกเหตุอันควรสงสัย และเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้ต้องเข้าค้นเป็นหนังสือให้ไว้แก่เจ้าของ ผู้รักษา หรือผู้ครอบครอง เคหสถาน หรือสถานที่ค้นแต่ถ้าไม่มี บุคคลดังกล่าวอยู่ ณ ที่นั้น ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ค้นส่งมอบ

⁵⁴ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 21.

⁵⁵ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 22.

⁵⁶ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 23.

สำเนาหนังสือนั้นให้แก่บุคคลนั้นในโอกาสแรกที่สามารถกระทำได้ และรายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือคนขึ้นไปชั้นหนึ่งทราบ⁵⁷

(4.8) กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจกำหนดอาณาบริเวณภายนอกเรือนจำ ซึ่งเป็นที่สาธารณะเป็นเขตปลอดภัย โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา พร้อมแผนผังของอาณาบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในบริเวณนั้นประกอบด้วย⁵⁸

(4.9) กำหนดให้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ ในการตรวจค้นเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะตามมาตรา 23 ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำได้ขอให้บุคคลใดช่วยเหลือ ให้บุคคลนั้นมีอำนาจช่วยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำได้ หากบุคคลนั้นได้รับบาดเจ็บหรือตายเพราะเหตุที่ได้เข้าช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ ให้บุคคลนั้นได้รับเงินทำขวัญตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง⁵⁹

(4.10) กำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจตรวจสอบจดหมาย เอกสาร พัสดุภัณฑ์ หรือสิ่งสื่อสารอื่น หรือสกัดกั้นการติดต่อสื่อสารทางโทรคมนาคมหรือโดยทางใดๆ ซึ่งมีถึงหรือจากผู้ต้องขัง ทั้งนี้ ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์เพื่อเป็นการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน⁶⁰

(4.11) กำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ หากเป็นการกระทำที่สุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือไม่เกินกว่ากรณีจำเป็น แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากทางราชการตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่⁶¹

(5) หมวด 3 การจำแนกและมาตรฐานเรือนจำ ในหมวดนี้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนดจำแนกประเภท หรือชั้นของเรือนจำ โดยอาศัยเกณฑ์เกี่ยวกับเพศของผู้ต้องขัง สถานะของผู้ต้องขัง ความประสงค์ ในการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง ความมั่นคงของเรือนจำ และลักษณะเฉพาะทางของเรือนจำ เพื่อประโยชน์ในการอบรม พัฒนาพฤติกรรมนิสัย และควบคุมผู้ต้องขัง อธิบดีจะสั่งให้จัดแบ่งอาณาเขต ภายในเรือนจำออกเป็นส่วนๆ

⁵⁷ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 24.

⁵⁸ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 25.

⁵⁹ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 26.

⁶⁰ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 27.

⁶¹ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 28.

โดยคำนึงถึงประเภทหรือชั้นของเรือนจำที่ได้จำแนกไว้และความเหมาะสม กับผู้ต้องขังแต่ละประเภทก็ได้ กำหนดให้การกำหนดอาณาเขตในสถานที่อื่นที่มีไซเรือนจำให้เป็นสถานที่คุมขังเพื่อดำเนินกิจการตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ให้สามารถทำได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง กำหนดให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์วางระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานในเรือนจำ การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัว ของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ เพื่อให้ การบริหารงานเรือนจำทุกแห่งเป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน⁶²

(6) หมวด 4 ผู้ต้องขัง ในหมวดนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งส่วนที่ 1 ว่าด้วยการรับตัวผู้ต้องขัง โดยมีการกำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำจะรับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขัง ในเรือนจำได้ต่อเมื่อได้รับหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมายกำหนดให้ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ใหม่ในเรือนจำ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังที่อย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อและนามสกุลของผู้ต้องขัง ข้อหาหรือความผิดที่ผู้ต้องขังได้กระทำ บันทึกถ้อยคำหรือสิ่งแสดงลักษณะเฉพาะของบุคคล และคำนิรूपพรรณ ความแข็งแรงของร่างกาย และความสามารถทางสติปัญญา รวมถึงรายละเอียดอื่น ตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์ กำหนดให้ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ใหม่ในเรือนจำ ให้แพทย์ หรือเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ทำการตรวจอนามัยของผู้ต้องขัง ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการตรวจอนามัย ภายในวันที่รับตัวเข้าไว้ได้ จะให้เจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจอนามัยของผู้ต้องขังนั้นในเบื้องต้นก่อนก็ได้ แต่ต้องจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการตรวจอนามัยจากแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์โดยเร็ว กำหนดให้ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ใหม่ในเรือนจำ ต้องแจ้ง ให้ผู้ต้องขังทราบถึงข้อบังคับเรือนจำ ระเบียบกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้ต้องขัง และสิทธิ หน้าที่ และประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะพึงได้รับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งเรื่องอื่นที่จำเป็น กำหนดให้ในกรณีที่ผู้ต้องขังมีเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ซึ่งอยู่ในความดูแลของคนติดยาหรือเด็กซึ่งคลอดในระหว่างที่มารดาถูกคุมขังในเรือนจำ หากมีความจำเป็น หรือปรากฏว่าไม่มีผู้ใดจะเลี้ยงดูเด็กนั้น ผู้บัญชาการเรือนจำจะอนุญาตให้เด็กนั้นอยู่ในเรือนจำจนกว่าเด็ก อายุครบ 3 ปีก็ได้ หรือให้ส่งเด็กนั้น ไปยังหน่วยงาน ซึ่งมีหน้าที่ในการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ หรือพัฒนาฟื้นฟูเด็กเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ⁶³

⁶² ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 29-31.

⁶³ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 32-36.

ในส่วนที่ 2 มีการจำแนกและการพัฒนาพหุคตินิสัยผู้ต้องขัง โดยกำหนดให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์จัดให้มีระบบการจำแนกลักษณะ ของผู้ต้องขัง การแยกคุมขัง และให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์มีอำนาจย้ายผู้ต้องขังตามระบบการจำแนกและ การแยกคุมขังดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการควบคุม แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพหุคตินิสัยผู้ต้องขัง ให้กลับตนเป็นคนดี และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง กำหนดให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์จัดให้มีระบบการจัดชั้นหรือระบบ การจัดกลุ่มผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงประเภทหรือชั้นของเรือนจำที่ได้จำแนกไว้ ความเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท การควบคุม แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพหุคตินิสัยผู้ต้องขังและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการผู้ต้องขัง ภายในเรือนจำ กำหนดให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์จัดให้มีระบบการพัฒนาพหุคตินิสัย ผู้ต้องขังด้วยวิธีการ และแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการพัฒนาพหุคตินิสัยผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา การอบรมทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม การทำงาน การฝึกวิชาชีพ การปฏิบัติศาสนกิจ การเรียนรู้ วัฒนธรรมอันดีงาม ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพหุคตินิสัยผู้ต้องขัง ให้กลับตนเป็นคนดี⁶⁴

(7) หมวด 5 ในหมวดนี้มีการแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ซึ่งได้แก่ สิทธิ หน้าที่ ประโยชน์ และกิจการอื่นๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง

ส่วนที่ 1 สิทธิของผู้ต้องขัง กำหนดให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม และ การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงาน กำหนดให้เรือนจำรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งต้องจัดหาบรรดาเครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาขั้นพื้นฐานและ การอบรม ให้แก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่ผู้ต้องขังจะนำอุปกรณ์ในการศึกษาของตนเองมาใช้และได้รับ อนุญาตแล้ว กำหนดให้ในกรณีที่เรือนจำใด มีผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาเดียวกันนั้นเป็นจำนวนมากพอสมควร ให้เรือนจำนั้นจัดหาภิกษุ นักบวช หรือผู้มีความรู้หรือปฏิบัติหน้าที่ อนุศาสนาจารย์หรือ ผู้นำทางศาสนาแห่งศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือ เพื่อสอนธรรมะ ให้คำแนะนำทางจิตใจ หรือประกอบ ศาสนกิจในเรือนจำนั้นได้ โดยผู้ต้องขังทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และมีสิทธิที่จะ มีหนังสือธรรมะหรือคู่มือพิธีกรรมของศาสนาที่ตนนับถือไว้ในครอบครองได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตาม ระเบียบ กรมราชทัณฑ์ กำหนดให้ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาว่าด้วยการอภัยโทษ การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขัง มีสิทธิที่จะ ยื่นคำร้องทุกข์หรือเรื่องราวใดๆ ต่อเจ้าพนักงานเรือนจำ ผู้บัญชาการเรือนจำ อธิบดีกรมราชทัณฑ์

⁶⁴ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 37-39.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือพลกล้าฯ ถวายฎีกาต่อ พระมหากษัตริย์ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดให้ ผู้ต้องขังมีสิทธิร้องเรียนเกี่ยวกับการถูกล่วงละเมิด ทางเพศจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของ เจ้าพนักงานเรือนจำได้ โดยให้ได้รับความคุ้มครองและให้คำปรึกษาในที่ รวมทั้งคำร้องดังกล่าว ต้องรักษาเป็นความลับและได้รับการไต่สวนชี้ขาด โดยพนักงานอัยการตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง⁶⁵

ส่วนที่ 2 มีการกำหนดหน้าที่และภาระงานของผู้ต้องขัง โดยกำหนดให้ผู้ต้องขัง มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ข้อบังคับเรือนจำ และระเบียบกรมราชทัณฑ์ กำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำอาจสั่งให้นักโทษเด็ดขาด ออกไปทำงานสาธารณะหรือทำงานอื่นใด เพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำได้ โดยให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ กำหนดให้ ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างจากการงานที่ได้ทำแต่ในกรณีที่การงานที่ได้ทำไปนั้นก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งคำนวณเป็นราคาเงินได้ ผู้ต้องขังอาจได้รับเงินรางวัลตอบแทนจากการงานนั้นได้ กำหนดให้ ผู้ต้องขัง ซึ่งได้รับบาดเจ็บ เจ็บป่วย หรือตาย เนื่องจากการงานตามมาตรา 45 หรือมาตรา 46 มีสิทธิ ได้รับเงินทำขวัญตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง⁶⁶

ส่วนที่ 3 มีการกำหนดประโยชน์ของผู้ต้องขัง โดยกำหนดให้นักโทษเด็ดขาดคนใด แสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอดสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษาและทำการงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษอาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้ ได้รับความสะดวกในเรือนจำตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ หรือเลื่อนชั้น หรือได้รับแต่งตั้งให้มี ตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ หรือลาไม่เกิน 7 วัน ในคราวหนึ่ง โดยไม่นับรวมเวลา ที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าค่าย หรือลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกิน 5 วัน แต่การลดวัน ต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือ ไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษ จำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา หรือลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงาน สาธารณะหรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำตามมาตรา 46 และอาจได้รับ เงินรางวัลด้วยก็ได้ หรือพักการลงโทษเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลขณะนั้น หรือได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพ ในสถานประกอบการ หรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้ กำหนดให้ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา 49 (5) หรือได้รับการพักการลงโทษ

⁶⁵ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 40-44.

⁶⁶ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 45-48.

ตามมาตรา 49 (7) และได้รับการปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น ต้องปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง⁶⁷

ส่วนที่ 4 สุขอนามัยของผู้ต้องขังมีการกำหนดให้เรือนจำทุกแห่งจัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ป่วย โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ ซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่เป็นประจำที่สถานพยาบาลนั้นด้วยอย่างน้อย 1 คน กำหนดให้ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ เห็นว่าผู้ต้องขังป่วย มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต หรือเป็นโรคติดต่อ ให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำ เพื่อดำเนินการให้ได้รับการตรวจจากแพทย์โดยเร็ว กำหนดให้ในกรณีที่ผู้ต้องขังตาย ป่วยหนัก บาดเจ็บสาหัส วิกลจริต หรือจิตไม่ปกติ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแจ้งเรื่องดังกล่าวให้ผู้สมรส ของผู้ต้องขังนั้น ญาติ หรือบุคคลที่ผู้ต้องขังระบุไว้ทราบโดยไม่ชักช้า กำหนดให้เรือนจำจัดให้ ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตร ได้รับคำแนะนำทางด้านสุขภาพและโภชนาการจากเจ้าหน้าที่ ทางทางการแพทย์ และต้องจัดอาหารที่เพียงพอ และในเวลาที่เหมาะสมให้แก่ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ ทารก เด็กและมารดาที่ให้นมบุตร และต้องไม่ขัดขวางผู้ต้องขังหญิงในการให้นมบุตร เว้นแต่ มีปัญหาด้านสุขภาพ กำหนดให้เรือนจำจัดเตรียมให้ผู้ต้องขัง หญิงที่ตั้งครรภ์ได้คลอดบุตร ในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลนอกเรือนจำ ณ ห้องที่ที่เรือนจำนั้นตั้งอยู่ หากเด็กคลอดในเรือนจำ ห้ามมิให้บันทึกว่าเด็กเกิดในเรือนจำ และเมื่อผู้ต้องขังหญิงคลอดบุตรแล้ว ให้ผู้ต้องขังหญิงนั้น อยู่พักรักษาตัวต่อไปภายหลังการคลอดได้ไม่เกิน 7 วันนับแต่วันคลอด ในกรณีที่จำเป็นต้องพักรักษาตัวนานกว่านี้ ให้เสนอความเห็นของแพทย์ผู้ทำการคลอดเพื่อขออนุญาตต่อผู้บัญชาการเรือนจำ กำหนดให้ผู้ต้องขังหญิงซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยเฉพาะ ผู้ที่ตั้งครรภ์จากการถูกล่วงละเมิด ดังกล่าว ต้องได้รับคำแนะนำหรือคำปรึกษาทางการแพทย์ที่เหมาะสม และต้องได้รับการสนับสนุน การดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตตามความจำเป็น รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง⁶⁸ ส่วนที่ 5 มีการกำหนดการติดต่อ ผู้ต้องขังโดยกำหนดให้ผู้ต้องขังพึงได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับบุคคลภายนอก ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ โดยกำหนดให้เรือนจำจัดสถานที่ให้ผู้ต้องขังได้พบและปรึกษากับทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็น ทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้ตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์⁶⁹

ส่วนที่ 6 มีการกำหนดเรื่องทรัพย์สินและสิ่งของ โดยกำหนดให้ทรัพย์สินชนิดใด จะเป็นสิ่งของที่อนุญาตหรือ ไม่อนุญาตให้เก็บรักษาไว้ในเรือนจำ ให้เป็นไปตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง หากทรัพย์สินที่เป็นสิ่งของ อนุญาตให้เก็บรักษาไว้ในเรือนจำแต่มีปริมาณหรือ

⁶⁷ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 49-50.

⁶⁸ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 51-56.

⁶⁹ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 57-58.

จำนวนเกินกว่าที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์อนุญาตหรือเป็นสิ่งของที่ไม่อนุญาตให้เก็บรักษาไว้ในเรือนจำ ให้แจ้งญาติมารับคืนจากเจ้าพนักงานเรือนจำ แต่ถ้าไม่มีผู้มารับภายในเวลาที่เรือนจำกำหนด อาจจำหน่ายแล้วมอบเงินให้แก่ผู้ต้องขังภายหลังหักค่าใช้จ่าย ในการจำหน่าย แต่ถ้าของนั้นมีสภาพเป็นของเสดเสียดง่าย ของอันตรายหรือโสโครกให้เจ้าพนักงานเรือนจำทำลายเสีย กำหนดให้ทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่ตกค้างอยู่ในเรือนจำ ในกรณีผู้ต้องขังหลบหนีพ้นกำหนด 3 เดือนนับแต่วันที่หลบหนี หรือผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวไปแล้ว และไม่มารับทรัพย์สิน เงินรางวัล หรือเงินทำขวัญของตน ไปภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ได้รับการปล่อยตัว ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน⁷⁰

(8) หมวด 6 มีการกำหนดการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการพ้นจากเรือนจำ โดยกำหนดให้เรือนจำเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยริเริ่มเตรียมการตั้งแต่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำ เพื่อให้มีกระบวนการในการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ต้องขัง ได้อย่างถูกวิธีและเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังแต่ละคนกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ กำหนดให้ผู้ต้องขังที่จำคุกมาแล้วจนเหลือโทษที่ต้องจำคุกตามระเบียบ ที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ให้เรือนจำจัดให้พักการทำงาน และในกรณีที่เหมาะสมควรให้จัดแยกคุมขังไว้ต่างหากจากผู้ต้องขังอื่น แล้วจัดให้ได้รับการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย กำหนดให้ในกรณีที่ผู้ต้องขังถึงกำหนดปล่อยป่วยหนัก ไม่สามารถไปจากเรือนจำได้ และขออนุญาตอยู่รักษาตัวในเรือนจำต่อไป ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตตามที่เห็นสมควรแต่ต้องรายงานให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ทราบ กำหนดให้เมื่อจะปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้มีการเรียกคืนทรัพย์สินที่เป็นของทางราชการ จ่ายเครื่องแต่งกายให้ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด สำหรับผู้ต้องขังที่ไม่มีเครื่องแต่งกาย จะแต่งออกไปจากเรือนจำ ทำหลักฐานการปล่อยตัวคืนทรัพย์สินและสิ่งของของผู้ต้องขังให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งเงินรางวัลและเงินทำขวัญออกใบสำคัญการปล่อยนักโทษเด็ดขาดที่พ้นโทษ⁷¹

(9) หมวด 7 กำหนดเกี่ยวกับวินัยและบทลงโทษ โดยกำหนดให้ผู้ต้องขังผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำข้อบังคับเรือนจำ หรือระเบียบกรมราชทัณฑ์ ให้ถือว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำผิดวินัย กำหนดบทลงโทษเมื่อผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย

กำหนดให้ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และความผิดนั้นเป็นความผิดลหุโทษความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ของเรือนจำความผิดตามมาตรา 70 หรือความผิดฐานพยายามหลบหนีที่คุมขัง ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษฐานผิดวินัย

⁷⁰ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 57-60.

⁷¹ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 61-64.

ตามพระราชบัญญัตินี้ แทนที่จะนำเรื่องขึ้นเสนอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการสอบสวนหรือฟ้องร้องตามกฎหมาย⁷²

(10) หมวด 8 มีการกำหนดเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเรือนจำ โดยกำหนดบทลงโทษในกรณีบุคคลใดเข้าไปในเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาต จากเจ้าพนักงานเรือนจำ กำหนดบทลงโทษแก่บุคคลใดที่กระทำด้วยประการใดให้เข้ามา หรือให้ออกไปจากเรือนจำ หรือครอบครองหรือใช้ในเรือนจำ หรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสิ่งของต้องห้าม ได้แก่ ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย รวมถึงอุปกรณ์ ที่ใช้ในการเสพยาหรือของมีคม ใช้อื่น เครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี อาวุธ เครื่องกระสุน ปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน น้ำมันเชื้อเพลิง หรือวัตถุอื่นใดที่ก่อให้เกิดเพลิงได้ เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับสิ่งของดังกล่าว และสิ่งของอื่นที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเรือนจำหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กำหนดบทลงโทษแก่บุคคลใดที่กระทำด้วยประการใดให้เข้ามา หรือให้ออกไปจากเรือนจำ หรือครอบครองหรือใช้ในเรือนจำ หรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสิ่งของต้องห้าม ได้แก่ อุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน ของเน่าเสียหรือของมีพิษต่อร่างกาย เงินตรา เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับสักร่างกาย สิ่งของอื่นที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเรือนจำหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กำหนดให้สิ่งของต้องห้ามตามความในมาตรา 69 และมาตรา 70 ไม่หมายความรวมถึงสิ่งของซึ่งมีไว้เพื่อใช้ในราชการ และกำหนดบทลงโทษหากผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 69 หรือมาตรา 70 เป็นเจ้าพนักงานเรือนจำหรือเป็นข้าราชการกรมราชทัณฑ์ต้องระวางโทษเป็น 3 เท่าของโทษสำหรับความผิดนั้น กำหนดบทบัญญัติเพื่อรองรับบรรดากฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง และมติคณะรัฐมนตรีที่ได้ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีกฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ⁷³

จากการที่ผู้เขียนศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังสตรี ตามมาตรฐานของสหประชาชาติ ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ มาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชน และมาตรฐานเฉพาะต่อนักโทษหญิงว่าด้วยกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยมาตรการ ไม่ควบคุมตัว (United Nation Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures

⁷² ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 65-67.

⁷³ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 68-72.

1990-The Tokyo Rules) หรือกฎมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ 1990 (Basic Principle for the Treatment of Prisoners 1990 หรือมาตรฐานที่เกี่ยวกับด้านสิทธิมนุษยชน โดยซึ่งในส่วนรายละเอียดอาจมีความแตกต่างกันบ้างกับการคุ้มครองผู้ต้องขังที่เป็นสตรี โดยตรง และผู้เขียนได้ศึกษามาตรฐานเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อนักโทษหญิง ซึ่งผู้เขียนจะทำการเปรียบเทียบมาตรฐานที่ใช้บังคับอยู่ตามกฎหมายไทยหรือพระราชบัญญัติที่บังคับใช้อยู่ในบทถัดไป